

คอลัมน์ “จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง”

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ 12 กันยายน 2540

Rational Voter Ignorance

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

ผมเพิ่งอ่าน ‘ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับประชาชน’ จบในสัปดาห์นี้ เป็นการอ่านอย่างพิถีพิถัน และเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญที่มีมาในอดีต แม้ว่าผมมีอาชีพนักเศรษฐศาสตร์ แต่ก็ผิดแผกจากนักเศรษฐศาสตร์โดยทั่วไปที่ชอบอ่านกฎหมายส่วนสำคัญเป็นเพราะผมเห็นว่า ปัจจัยด้านสถาบันมีอิทธิพลในการกำหนดประพฤติกรรมของมนุษย์

ในช่วงที่การพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในรัฐสภาเป็นไปอย่างตึงเครียดระหว่างวันที่ 4-5 กันยายน 2540 ประชาชนนอกรัฐสภาจำนวนมากต่างแสดงจุดยืนในการสนับสนุนหรือคัดค้านร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่อย่างแข็งขันและเอาการเอางาน ฝ่ายสนับสนุนเลือกติดโบว์สีเขียว ฝ่ายค้านติดโบว์สีเหลือง

สมาชิกรัฐสภาผู้ทรงเกียรติ ซึ่งเกลียดชังนายอานันท์ ปันยารชุน และพลอยเกลียดชังร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ด้วย กล่าวโจมตีว่า บรรดาผู้ที่ติดโบว์สีเขียวสนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โดยที่ไม่ได้อ่านและมิได้ศึกษาจนจบสิ้นกระบวนการความ แต่ข้อโจมตีนี้ก็นำไปใช้วิพากษ์วิจารณ์ผู้ที่ติดโบว์สีเหลืองได้เฉกเช่นเดียวกัน

ในโลกแห่งความเป็นจริง เมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งหย่อนบัตรเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คนเหล่านั้นหาได้มีข้อมูลที่สมบูรณ์เกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง และพรรคการเมืองที่สังกัดไม่ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งอาจปักใจเลือกผู้สมัครบางคน หรือพรรคการเมืองบางพรรค โดยไม่สนใจใฝ่หาข้อมูลเกี่ยวกับผู้สมัครคนอื่น หรือพรรคการเมืองพรรคอื่น

ประพฤติกรรมเช่นนี้จะนับว่าเป็นประพฤติกรรมที่สมเหตุสมผลได้อย่างไร ?

ในทัศนะของผู้คนจำนวนมาก การตัดสินใจที่จะกระทำหรือละเว้นการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด จะเป็นการตัดสินใจที่สมเหตุสมผลก็ต่อเมื่อมีการประเมินผลดีกับผลเสียจากข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ คนกลุ่มนี้อาจเรียกว่า มนุษย์สมบูรณ์แบบ (perfectionist) หรือจะเรียกว่ามนุษย์สุดขั้ว (extremist) ก็ได้ความหมายอย่างเดียวกัน

ในโลกแห่งความเป็นจริง เมื่อมนุษย์ตัดสินใจกระทำการหรือละเว้นการกระทำ การอย่างหนึ่งอย่างใด มนุษย์หาได้ตัดสินใจจากข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุดไม่ อาทิเช่น เมื่อผู้บริโภคตัดสินใจซื้ออาหารกระป๋อง ผู้บริโภคอาจตัดสินใจจากข้อมูลที่ได้มาจากการโฆษณาสินค้านั้น การดูยี่ห้อและเครื่องหมายการค้า การพิจารณาชื่อเสียงเกียรติคุณของบริษัทผู้ผลิต และการฟังคำบอกเล่าจากผู้บริโภคอื่นๆ ก็อาจจะไม่มีผู้บริโภคคนใดเลยที่ติดตามไปดูกระบวนการผลิตและวัตถุดิบที่ใช้ของโรงงานผู้ผลิตว่าเป็นไปอย่างถูกต้องลักษณะหรือไม่

ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อรถยนต์ ด้วยกระบวนการเดียวกับการตัดสินใจซื้ออาหารกระป๋อง ผู้บริโภคโดยทั่วไปไม่ได้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องยนต์และชิ้นส่วนทุกชิ้น และมิได้ลงทุนตรวจสอบระบบความปลอดภัยของรถยนต์ที่ซื้อ

กระบวนการตัดสินใจในการบริโภคดังที่พรรณามาข้างต้นนี้ จะเรียกได้ว่าเป็นกระบวนการที่สมเหตุสมผลได้หรือไม่ ?

นักเศรษฐศาสตร์กระแสหลักเห็นว่าเป็นกระบวนการที่สมเหตุสมผล คำถามพื้นฐานมีอยู่ว่า เหตุใดมนุษย์จึงไม่แสวงหาข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุดก่อนการตัดสินใจใดๆ ในทัศนะของสำนักเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก การแสวงหาข้อมูลนั้นมีต้นทุนที่ต้องเสีย อย่างน้อยที่สุดก็เสียเวลาด้านทุนที่เสียไปในการแสวงหาข้อมูลนี้เรียกว่า ต้นทุนสารสนเทศ (Information Cost) ซึ่งในกรณีส่วนใหญ่มิได้มีแต่ค่าเสียเวลาเท่านั้น หากต้องการข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพของสินค้า ก็ต้องมีรายจ่ายในการตรวจสอบคุณภาพ ยิ่งสินค้าที่มีกระบวนการผลิตอันซับซ้อนมากเพียงใด รายจ่ายในการตรวจสอบคุณภาพก็ยิ่งสูงมากเพียงนั้น

มนุษย์ที่มีประพฤติกรรมอันสมเหตุสมผล (Rational Behaviour) จำต้องประเมินประโยชน์ที่ได้จากการแสวงหาข้อมูลเปรียบเทียบกับต้นทุนที่ต้องเสีย หากประโยชน์ที่ได้จากการแสวงหาข้อมูลเพิ่มขึ้นไม่คุ้มกับรายจ่าย ก็ต้องหยุดแสวงหาข้อมูล มนุษย์ที่ต้องการอรรถประโยชน์สูงสุด (Utility Maximization) จากการแสวงหาข้อมูล ย่อมแสวงหาข้อมูลจนกระทั่งประโยชน์ที่ได้เพิ่มจากการแสวงหาข้อมูล (Marginal Information Benefit) เท่ากับต้นทุนที่ต้องเสียเพิ่มขึ้นในการนั้น (Marginal Information Cost)

มนุษย์ที่มีประพฤติกรรมอันสมเหตุสมผล มิได้แสวงหาข้อมูลอย่างปราศจากขอบเขต โดยมีได้ซึ่งนำหน้าระหว่างประโยชน์ที่ได้รับกับต้นทุนที่ต้องเสียในการแสวงหาข้อมูล

ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หากต้องการสารสนเทศทางการเมืองที่สมบูรณ์ที่สุด ก็ต้องเฝ้าติดตามประพฤติกรรมของนักการเมืองทุกคนและพรรคการเมืองทุกพรรคอย่างใกล้ชิด ถึงจะ

ฟังวิทยุและชมรายการข่าวทางโทรทัศน์ รวมทั้งอ่านหนังสือพิมพ์ทุกวัน ก็ยังไม่มีสารสนเทศที่สมบูรณ์ที่สุดอยู่ดี แต่การแสวงหาข้อมูลด้วยวิธีการเช่นนี้มีต้นทุนที่ต้องเสีย ยิ่งต้องการสารสนเทศที่สมบูรณ์มากเพียงใด ก็ยิ่งต้องเสียต้นทุนสารสนเทศมากเพียงนั้น ผู้มีสิทธิเลือกตั้งบางหมู่เหล่าอาจมีฐานะยากจนเกินกว่าที่จะแบกรับต้นทุนดังกล่าวนี้ ด้วยเหตุดังนี้ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจึงมีวิชาทางการเมือง แต่วิชาหรือความไม่รู้ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งดังกล่าวนี้เป็นวิชาที่สมเหตุสมผล หรือที่สำนักเศรษฐศาสตร์ Public Choice เรียกว่า *Rational Voter Ignorance*

เหตุใดการมีวิชาในกรณีนี้จึงเป็นเรื่องสมเหตุสมผล ?

คำตอบก็คือ ต้นทุนในการขจัดวิชาสูงเกินกว่า หรือไม่คุ้มกับประโยชน์ที่ได้จากการขจัดวิชานั้น

เมื่อประชาชนตัดสินใจติดโบว์สีเขียว ประชาชนเหล่านั้นไม่จำเป็นต้องอ่านร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ทั้งหมด ถึงจะเสียเวลานั่งอ่าน ประชาชนส่วนใหญ่ยากที่จะเข้าใจได้ เพราะไม่เพียงแต่ภาษากฎหมายจะขาดความสละสลวยแล้ว ยังซับซ้อนและยกย่อนอีกด้วย ผู้คนจำนวนมากตัดสินใจติดโบว์สีเขียว เพียงเพราะได้รับทราบว่ามีเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพียงบางประเด็นที่คนเหล่านั้นเห็นว่าเป็นประเด็นสำคัญ ผู้คนจำนวนไม่น้อยตัดสินใจติดโบว์สีเขียวเพียงเพราะเชื่อมั่นในคุณธรรมของคนะบุคคลที่ร่างรัฐธรรมนูญ หรือเพียงเพราะมีผู้รู้บอกกล่าวว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ดี โดยที่ผู้ที่ตัดสินใจติดโบว์สีเหลืองก็ได้มีกระบวนการตัดสินใจที่แตกต่างกัน

ผมมีโอกาสอ่านรัฐธรรมนูญหรือธรรมนูญการปกครองแห่งราชอาณาจักรไทยมาแล้วทุกฉบับ กระนั้นก็ตาม เมื่อมาอ่านร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ก็ยังมีปัญหาติดขัดในการทำความเข้าใจ ผู้ที่ไม่เคยศึกษารัฐธรรมนูญมาก่อนย่อมมีปัญหาดังกล่าวมากกว่าผมมากนัก ด้วยเหตุดังนี้ จึงเป็นเรื่องไม่สมเหตุสมผลที่จะคาดหวังให้ประชาชนคนสามัญนั่งอ่านรัฐธรรมนูญ แม้แต่อาจารย์มหาวิทยาลัยผมก็เชื่อว่าส่วนใหญ่มิได้อ่านร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้จนจบสิ้นกระบวนการ

แต่สารสนเทศเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญจะสิ้นความหมาย หากผลประโยชน์ส่วนบุคคลครอบงำการตัดสินใจ เหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่สมาชิกวุฒิสภาในปัจจุบัน ทั้งสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา จำนวนไม่น้อยต่อต้านร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ก็คือ ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ทำให้คนเหล่านั้นสูญเสียประโยชน์ที่เคยได้รับ เมื่อยึดถือผลประโยชน์ส่วนบุคคลเป็นที่ตั้งเสียแล้วย่อมมีมิชฌาติฐิตีที่จะมองข้ามส่วนดีในภาคส่วนอื่นของร่างรัฐธรรมนูญที่กำลังพิจารณา ในเมื่อส่วนดีเหล่านั้นมิได้ก่อให้เกิดผลประโยชน์ส่วนบุคคล

ผมไม่เคยคิดประนามผู้คนที่ติดโบว์สีเขียวหรือโบว์สีเหลืองโดยไม่อ่านร่างรัฐธรรมนูญ การแสวงหาสารสนเทศเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญสามารถทำได้หลายวิธี การแสวงหาสารสนเทศด้วยการอ่านร่างรัฐธรรมนูญโดยตรงอาจเสียต้นทุนสูงจนเกินไป ผู้คนที่ตัดสินใจในการเลือกตั้ง หรือตัดสินใจในการสนับสนุนหรือคัดค้านร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ แม้จะตัดสินใจจากอวิชา เพราะมีได้มีข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุดเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ แต่ก็ใช่อวิชาที่สมเหตุสมผล เพราะประโยชน์ที่ได้จากการขจัดอวิชาไม่คุ้มกับต้นทุนที่ต้องเสียไป

นี่เป็นที่มาของแนวความคิดว่าด้วย *Rational Voter Ignorance* ซึ่งช่วยให้เราเข้าใจประพฤติกรรมและปรากฏการณ์ทางการเมืองได้ดีขึ้น